

بررسی روایی و پایایی مقیاس دل‌بستگی به خدا

زهرا علیائی*^۱، سیامک سامانی^۲، حجت اله فانی^۳

چکیده

این پژوهش با هدف مطالعه روایی و پایایی مقیاس دل‌بستگی به خدا بک و مک‌دونالد (۲۰۰۴) انجام شده است. ابزار به‌کار برده شده در این پژوهش، مقیاس دل‌بستگی به خدا بک و مک‌دونالد است که دارای ۲۸ سوال بوده و توسط متخصصان روانشناسی ترجمه و به کمک متخصص آموزش زبان انگلیسی ترجمه برگردان شد. جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان پسر و دختر مقطع متوسطه شهر شیراز که در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ مشغول به تحصیل بودند، است. نمونه آماری این تحقیق مشتمل بر ۳۶۰ دانش آموز (۱۸۰ دختر و ۱۸۰ پسر) می‌باشد که برای انتخاب آنها از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده گردید و به‌وسیله مقیاس دل‌بستگی به خدا بک و مک‌دونالد (۲۰۰۴) ارزیابی شدند. در خصوص سنجش روایی هم‌گرای مقیاس مذکور از مقیاس عزت نفس کوپر اسمیت (۱۹۶۷) استفاده گردید که بر روی ۶۰ نفر از گروه نمونه اجرا شد. به منظور بررسی پایایی به فاصله یک هفته، مجدداً تعداد ۷۰ نفر از آزمودنی‌ها به‌وسیله مقیاس دل‌بستگی به خدا بک و مک‌دونالد (۲۰۰۴) مورد بازآزمایی قرار گرفتند. داده‌ها به کمک آزمون‌های آماری t مستقل، انحراف استاندارد (SD)، تحلیل عامل به شیوه اکتشافی (PC)، ضریب همبستگی و ضریب آلفای کرونباخ تحلیل شدند. به کمک تحلیل عاملی چهار عامل توجه به خدا، اعتماد در مقابل عدم اعتماد، توکل و ارتباط با خدا از مقیاس دل‌بستگی به خدا بک و مک‌دونالد (۲۰۰۴) استخراج گردید. ضریب پایایی این مقیاس به شیوه بازآزمایی برابر ۰/۵۸ بود. همچنین همبستگی بالای عوامل با کل مقیاس نشان دهنده کفایت و کارایی این مقیاس برای کاربرد پژوهشگران، متخصصان و روانشناسان در ایران است. مقیاس دل‌بستگی به خدا بک و مک‌دونالد دارای روایی و پایایی مناسب برای استفاده پژوهش‌گران و متخصصان در ایران است.

واژه‌های کلیدی: مقیاس دل‌بستگی به خدا، روایی، پایایی و تحلیل عامل.

۱- کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، گروه روانشناسی، واحد علوم و تحقیقات فارس، دانشگاه آزاد اسلامی.

۲- دانشیار روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی - عضو قطب علمی خانواده ایرانی و اسلامی دانشگاه شهید بهشتی.

۳- استادیار، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی.

* نویسنده‌ی مسئول مقاله،

مقدمه

بدون شک نظریه دلبستگی^۱ یکی از برجسته ترین و مهم ترین دستاوردهای روان‌شناسی معاصر است. برخی پژوهشگران (به عنوان مثال شاور^۲ و میکولینسر،^۳ ۲۰۰۵) نظریه دلبستگی را به عنوان رستاخیز دوباره روانکاوی^۴ و عامل مهم احیای دوباره این مکتب می‌دانند. از نظر جان بالبی دلبستگی یکی از نیازهای بنیادین انسان‌هاست (قربانی ۱۳۸۲). بر اساس آخرین یافته‌های تجربی میان فرهنگی نظریه خود تعینی که اهمیت عوامل درونی فطری را در تحول شخصیت و خود نظم جویی رفتار بررسی می‌کند، سه نیاز پایه روان‌شناختی در انسان‌ها وجود دارد: ۱- نیاز به شایستگی ۲- نیاز به خود مختاری ۳- نیاز به ارتباط و دلبستگی (رایان^۵ و دسی،^۶ ۲۰۰۰). به عقیده دوانلو (۱۹۹۰، نقل از قربانی، ۱۳۸۲) «تنها، ظرفیت برقراری روابط گرم عاطفی با والدین یا جانشین آنان، فطریست». جان بالبی^۷ و مری آینسورث نکات برجسته‌ای را از روان‌تحلیل‌گری، کردار شناسی،^۸ روان‌شناسی رشد و روان‌شناسی شناختی در مورد پیوستگی هیجانی و نظم بخشی هیجانی، ترکیب کرده و در سازماندهی نظریه‌ی دلبستگی به کار گرفتند. آن‌ها همانند دیگر نظریه پردازان روان تحلیل‌گری معتقد بودند که تبیین رفتارهای بزرگسالی ریشه در دوران کودکی دارد، با این تفاوت که به نظر آن‌ها انگیزش انسان توسط سیستم‌های رفتاری ذاتی، به جای سایق‌های زیستی مثل میل جنسی و گرسنگی، راهنمایی می‌شود که سازش یافتگی و بقا را در فرایند انتخاب طبیعی تسهیل می‌کند. بالبی و آینسورث علاوه بر توجه به فرایندهای ناهشیار پویایی، توجه خاصی هم بر تجارب بین فردی واقعی و پیامدهای هیجانی و شناختی این روابط، به عنوان عوامل موثر بر روابط بعدی، داشتند (آینسورث، ۱۹۸۹؛ شاور و میکولینسر، ۲۰۰۵).

به نظر بالبی دلبستگی در انسان موازی نقش‌پذیری در حیوانات عمل کرده و در یک دوره حساس شکل می‌گیرد. دلبستگی پیوند عاطفی نسبتاً پایداری است که بین کودک و یک یا تعداد بیشتری از افرادی که در تعامل واقعی و منظم با آن‌ها می‌باشد، ایجاد می‌گردد (مظاهری، ۱۳۷۷). به عقیده بالبی برای تامین سلامت روانی کودک، برقراری روابط صمیمی، گرم و دائمی بین او و مادرش یا کسی که بتواند به‌طور شایسته جایگزین وی شود ضروری است، چنان روابطی که مورد

1- attachment theory.

2- Shaver.

3- Mekolenser.

4- psychoanalysis.

5- Rayan.

6- Desi.

7- Bowlby, J.

8- etiology.

رضایت هر دو طرف بوده و از آن لذت برند. به نظر بالبی برای رشد هیجانی و عاطفی انسان‌ها هم یک دوره حساس وجود دارد و معتقد است، تجارب عاطفی در برخی مراحل زندگی ممکن است، اثرات حیاتی و طولانی مدتی بر جای گذارد. آدمی چنان آفریده شده که در اعماق قلبش، با خدا رابطه وجودی دارد. اگر در دلش درست بجوید و به عمق قلب خود توجه کافی کند، این رابطه صمیمی را می‌یابد. حقیقت این رابطه را نمی‌توان وصف کرد و یگانه راه درک آن توجه به عمق دل و تلاش در زدودن و بریدن از وابستگی‌های دنیایی است. اگر توجه به وابستگی انسان به جهان ماده (حتی به صورت غیر اختیاری و در حوادث و مشکلات سخت) قطع شود، آن‌گاه در عمق دل خود، آن رابطه را در می‌یابد.

دلبستگی یک رابطه هیجانی خاص است که مستلزم تبادل لذت، مراقبت و آسایش می‌باشد. ریشه پژوهش‌ها در زمینه دلبستگی به نظریه فروید درباره عشق باز می‌گردد اما غالباً از پژوهشگر دیگری به نام جان بالبی که پدر نظریه دلبستگی لقب گرفته است نام برده می‌شود. جان بالبی پژوهش‌های گسترده‌ای درباره مفهوم دلبستگی به عمل آورد. او دلبستگی را چنین توصیف کرده است: «ارتباط و پیوند روانی پایدار بین دو انسان» (بالبی، ۱۹۶۹). بالبی با این دیدگاه روانکاوانه موافق بود که تجربیات اولیه کودکی، تأثیر مهمی بر رشد و رفتارهای بعدی در زندگی دارد. به عقیده او، سبک‌های دلبستگی اولیه ما در دوران کودکی و از طریق رابطه کودک - پرستار شکل می‌گیرد.

بالبی همچنین عقیده داشت که دلبستگی دارای مولفه‌ای تکامل‌یابنده است و به بقای انسان کمک می‌کند. «گرایش به ایجاد پیوندهای عاطفی قوی به افراد بخصوص، یک مؤلفه اصلی طبیعت انسان است.» (بالبی، ۱۹۸۸).

روش

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر شیراز است که در سال تحصیلی ۸۹-۹۰ مشغول تحصیل می‌باشند. نمونه آماری این تحقیق مشتمل بر ۳۶۰ نفر از دانش‌آموزان (۱۸۰ دانش‌آموز دختر و ۱۸۰ دانش‌آموز پسر) پایه‌های اول تا سوم دبیرستان می‌باشد که برای انتخاب آنها از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده گردید و به وسیله مقیاس دلبستگی به خدا بک و مک دونالد (۲۰۰۴) مورد ارزیابی قرار گرفتند.

ابزار پژوهش

مقیاس دل‌بستگی به خدا بک و مک دونالد (۲۰۰۴):

در این مطالعه از فرم ۲۸ سوالی مقیاس دل‌بستگی به خدا بک و مک دونالد استفاده شد. فرآیند ترجمه مقیاس مذکور به این صورت انجام گرفت که ابتدا متن مقیاس توسط محققان از انگلیسی به فارسی ترجمه شد، سپس متن فارسی توسط یک متخصص زبان به انگلیسی برگردانده شد و در مرحله سوم مجدداً متن انگلیسی برگردان شده به فارسی برگردان شده به فارسی ترجمه شد و با ترجمه مرحله اول تطابق داده شده تا در صورت عدم هماهنگی، ترجمه متن مورد تجدید نظر قرار گیرد. علاوه بر این سوالاتی به منظور اطلاع از مشخصات فردی و خانوادگی آزمودنی از قبیل: سن، جنس، تحصیلات، شغل پدر و مادر در ابتدای مقیاس گنجانده شد. فرآیند اجرای مقیاس دل‌بستگی به خدا و تکمیل آن توسط شرکت کنندگان بدین قرار بود که در ابتدا پرسشگر با ارائه مقدمه‌ای در خصوص هدف پژوهش و اصل امانت داری در مورد اطلاعات موجود در مقیاس، نحوه تکمیل مقیاس برای شرکت کنندگان توضیح داده شد.

این مقیاس شامل ۲۸ سوال می‌باشد و در تحقیقات و پژوهش‌های خارج از کشور روایی و پایایی آن سنجیده شده است، ولی در ایران تا کنون روایی و پایایی این پرسش‌نامه بر روی گروه نمونه آماری این تحقیق (دانش آموزان مقطع متوسطه) مورد سنجش قرار نگرفته است.

این مقیاس دارای ۲۸ سوال پنج‌گزینه‌ای (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) می‌باشد که محتوای سوالات درباره ارتباط فرد با خدا بوده و هر شخص با توجه به نوع ارتباط خودش با خدا باید به یکی از این گزینه‌ها پاسخ دهد. این مقیاس چهار عامل توجه به خدا، اعتماد در مقابل عدم اعتماد، توکل و ارتباط با خدا را ارزیابی می‌کند.

روایی مقیاس دل‌بستگی به خدا

بک و مک دونالد (۲۰۰۴) پرسشنامه دل‌بستگی به خدا را با ۷۰ پرسش در زمینه دل‌بستگی به خدا بر روی دو گروه دانشجویان و یک گروه افراد جامعه با سه هدف اجرا نمودند. آنان در گروه اول پرسش‌های پرسش‌نامه دل‌بستگی به خدا را به روش مولفه‌های اصلی مورد تحلیل عاملی قرار دادند. در این تحلیل دو عامل انتخاب گردید و به شیوه ایلیمین مورد چرخش قرار گرفت که در نهایت این عوامل با عناوین اجتناب از صمیمیت با خدا و اضطراب از طرد شدن از سوی خدا نامگذاری شدند. در گروه دوم، آزمون دو عامل استخراجی (اجتناب از صمیمیت با خدا و اضطراب از طرد شدن از سوی خدا) به روش تاییدی انجام شد که یافته‌های این تحلیل وجود دو عامل بر گرفته از مرحله اول را تأیید نمود. گروه سوم جهت بررسی فرضیه همخوانی مقیاس دل‌بستگی به

خدا در جامعه مورد بررسی قرار گرفتند که یافته‌های این تحلیل با یافته‌های تحلیل مطالعه اول و دوم همخوانی داشت. سازندگان مقیاس در همه مراحل از شرط دارا بودن بار عاملی برابر با ۰/۴۰ و بالاتر استفاده نمودند. در نهایت، ۲۸ پرسش از مجموع ۷۰ پرسش موجود جهت ارزیابی دو سبک اجتناب از صمیمیت به خدا و اضطراب از طرد شدن از سوی خدا انتخاب گردید. روایی فرم اصلی پرسشنامه دل‌بستگی به خدا، توسط سازندگان آن به روش همبستگی هر سبک با نمره کلی مقیاس، برای سبک‌های اجتناب از صمیمیت و اضطراب از طرد با کل مقیاس به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۴ گزارش شده است. نصیری (۱۳۸۷) میزان همبستگی سبک اضطراب از طرد و سبک اجتناب از صمیمیت را با کل مقیاس به ترتیب برابر ۰/۶۸ و ۰/۷۴ بدست آورد.

پایایی مقیاس دل‌بستگی به خدا

نصیری (۱۳۸۷) ضرایب آلفای کرونباخ برای ابعاد اجتناب از صمیمیت و اضطراب از طرد را به ترتیب برابر با ۰/۸۴ و ۰/۸۱ گزارش کرد. در این پژوهش پایایی به روش آلفای کرونباخ و باز آزمون مورد سنجش قرار گرفت.

پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت (۱۹۶۷):

جهت ارزیابی میزان عزت نفس افراد مورد مطالعه، از پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت (۱۹۶۷) استفاده شد. این پرسشنامه در سال‌های اخیر به طور گسترده‌ای در پژوهش‌های روانشناسی به کار رفته است و فرم الف آن، دارای ۵۸ ماده است که ۸ ماده آن دروغ سنج است و ۵۰ ماده آن پاره مقیاس‌های زیر را تشکیل می‌دهند.

- ۱- عزت نفس کلی: حداقل نمره صفر و حداکثر ۱۷ با توجه به سوال‌های ۲۱-۲۴-۲۹-۳۱-۳۶-۳۴-۵۰-۵۱-۵۷ می‌باشد.
- ۲- عزت نفس اجتماعی: حداقل نمره صفر و حداکثر ۱۸ با توجه به سوال‌های ۳-۴-۱۱-۱۸-۲۲-۲۳-۲۵-۳۰-۳۲-۳۷-۳۸-۳۹-۴۴-۴۵-۴۶-۵۲-۵۳-۵۸ می‌باشد.
- ۳- عزت نفس تحصیلی: حداقل نمره صفر و حداکثر ۷ با توجه به سوال‌های ۷-۱۴-۲۴-۲۸-۳۵-۴۹-۵۶ می‌باشد.
- ۴- عزت نفس خانوادگی: حداقل نمره صفر و حداکثر ۸ با توجه به سوال‌های ۵-۱۲-۱۹-۲۶-۳۳-۴۰-۴۷-۵۴ می‌باشد.

چنانچه آزمودنی از ۸ ماده دروغ سنج بیش از چهار نمره بیاورد به آن معنی است که اعتبار آزمون پائین است و آزمودنی سعی کرده است خود را بهتر از آن چیزی که است جلوه بدهد. شیوه

نمره گذاری آزمون به صورت صفر و یک است. در مجموع ۵۰ ماده آن به چهار مقیاس عزت نفس خود، عزت نفس اجتماعی، عزت نفس خانوادگی و عزت نفس تحصیلی تقسیم می شود. این مقیاس علاوه بر ۴ خرده مقیاس، یک نمره کلی به دست می دهد. بدیهی است حداقل نمره ای که یک فرد می تواند بگیرد صفر و حداکثر آن ۵۰ است. افرادی که در این آزمون نمره بیشتری کسب کنند، عزت نفس بالاتری دارند. به این صورت فردی که در این آزمون نمره بالاتر از ۲۵ کسب کند دارای عزت نفس بالا و فردی که پائین تر از این مقدار به دست آورد، دارای عزت نفس پائین می باشد.

در پژوهشهای متعددی به روایی و اعتبار بالای پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت اشاره شده است (واتکینز و استیلا، ۱۹۸۰، احمد و همکاران ۱۹۸۵، چی، ۱۹۸۵، برینکم و همکاران، ۱۹۸۹). به نقل از به پژوه و همکاران، (۱۳۸۶).

در مطالعه شکر کن و نیسی (۱۳۷۳) که بر روی دانش آموزان سال اول تا سوم دبیرستانهای نجف آباد انجام گردید، ضرایب اعتبار از طریق همبسته کردن نمره های آزمون با معدل سال آخر آنان محاسبه گردید. ضرایب به دست آمده برای پسران ۰/۶۹ و برای دختران ۰/۷۱ بودند که در سطح ۰/۰۰۱ معنی دار بوده است. همچنین ضرایب پایایی آزمون به روش باز آزمایی برای دانش آموزان پسر و دختر به ترتیب ۹۰ و ۹۲ درصد گزارش شده است. در تحقیق پور فرجی (۱۳۸۰) ضرایب پایایی مقیاس کوپر اسمیت با روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۵۲ بود که از لحاظ روان سنجی ضریبی قابل قبول است. در تحقیق حاضر برای تعیین روایی همگرا از پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت (۱۹۶۷) استفاده شد، که روی ۶۰ نفر اجرا گردید.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

این بررسی از نوع مقطعی بود. آزمودنی های پژوهش ۳۶۰ دانش آموز پسر و دختر ۱۵ تا ۱۸ ساله بودند که به شیوه نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. آزمودنی ها از ۱۲ کلاس از ۴ دبیرستان (۲ دبیرستان دخترانه و ۲ دبیرستان پسرانه) بودند. برای انتخاب آزمودنی ها از هر دبیرستان ۳ کلاس به تصادف از میان کلاسهای موجود در آن انتخاب شد و تمام دانش آموزان انتخاب شده، مقیاس دلبستگی به خدا را تکمیل نمودند. در ضمن به دانش آموزان این اطمینان داده شد که پاسخ آنها محرمانه شمرده شده و تنها برای هدفهای پژوهشی از آن بهره گرفته خواهد شد. در خصوص سنجش روایی همگرای مقیاس مذکور از مقیاس عزت نفس کوپر اسمیت (۱۹۶۷) استفاده گردید که روی ۶۰ نفر اجرا شد. به منظور بررسی پایایی به فاصله یک هفته، مجدداً تعداد ۷۰ نفر از آزمودنیها به وسیله مقیاس دلبستگی به خدا مورد بازآزمایی قرار گرفتند.

از روش‌های آمار توصیفی t مستقل، انحراف استاندارد (SD)، تحلیل عامل به شیوه اکتشافی (PC)، ضریب همبستگی پیرسون و ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. تحلیل عاملی اصطلاحی است کلی برای تعدادی از تکنیکهای ریاضی و آماری مختلف اما مرتبط با هم به منظور تحقیق درباره ماهیت روابط بین متغیرهای یک مجموعه معین. این روش از جمله روشهای چند متغیره است که در آن، متغیرهای مستقل و وابسته مطرح نیست، زیرا این روش جزء تکنیکهای هم وابسته محسوب می‌گردد و کلیه متغیرها نسبت به هم وابسته اند. تحلیل عاملی اکتشافی روشی است که اغلب برای کشف و اندازه‌گیری منابع مکنون پراش و هم پراش در اندازه‌گیریهای مشاهده شده به کار می‌رود. پژوهشگران به این واقعیت پی برده‌اند که تحلیل اکتشافی می‌تواند در مراحل اولیه تجربه یا پرورش آزمونها کاملاً مفید باشد.

یافته‌ها

پس از تکمیل مقیاس توسط شرکت کنندگان در مطالعه، داده‌های حاصل از مقیاس دلبستگی به خدا به روش مولفه‌های اصلی مورد تحلیل عاملی قرار گرفت. این روش از جمله روشهای اکتشافی در تحلیل عاملی محسوب می‌شود و هدف از این نوع تحلیل، تعیین ساختار عاملی موجود در مقیاس می‌باشد. نتایج اولیه این تحلیل حاکی از آن بود که نسبت kmo برای ماتریس همبستگی مورد تحلیل که نشانگر کفایت نمونه‌گیری محتوایی مقیاس می‌باشد، برابر $0/78$ است که این مقدار بیانگر کفایت نمونه‌گیری محتوایی ماتریس همبستگی اطلاعات می‌باشد. ضریب آزمون بارتلت که نشانگر میزان معنی‌داری ماتریس همبستگی اطلاعات است و به منظور آزمون فرض صفر (عدم معنی‌داری اطلاعات ماتریس همبستگی) مورد استفاده قرار می‌گیرد برای این مطالعه برابر با $1390/00$ بود ($P < /001$).

پس از حصول اطمینان، نسبت به کفایت نمونه‌گیری محتوا و معنی‌داری ماتریس اطلاعات، بر اساس نمودار scree و درصد واریانس مورد مطالعه توسط عوامل، چهار عامل استخراج شد. سپس عوامل استخراجی به شیوه واریمکس مورد چرخش قرار گرفتند. هدف از این چرخش افزایش قابلیت تفسیر پذیری ماتریس همبستگی و تعیین ماتریس ساختاری اطلاعات بود. لازم به توضیح است که ارزش ویژه این چهار عامل به ترتیب برابر با $5/12$ ، $4/05$ ، $1/79$ ، $1/38$ بود.

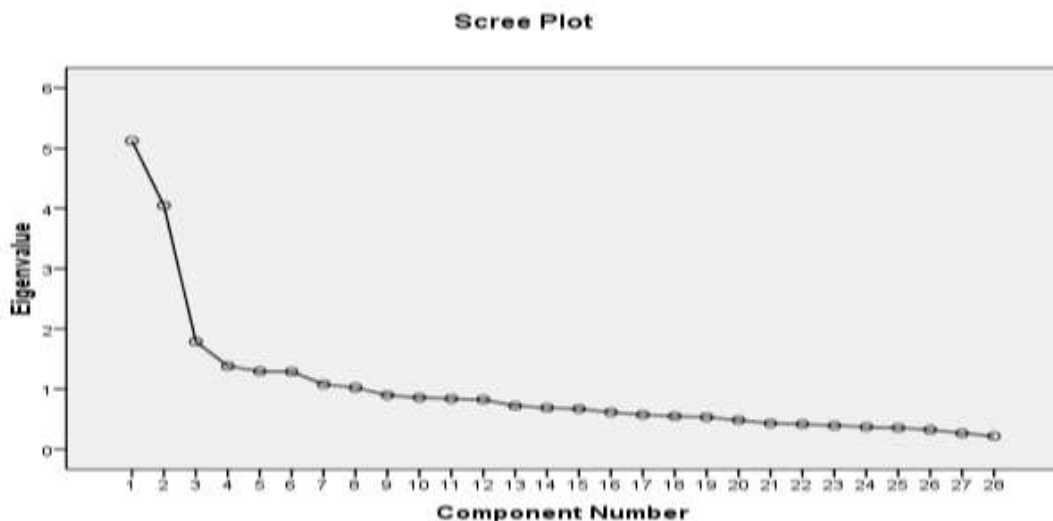
روش تحلیل عاملی

پس از بررسی شاخص‌های kmo و آزمون بارتلت جهت تحلیل عاملی متغیرهای موجود در مقیاس دلبستگی به خدا از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی استفاده شد این روش زیر

مجموعه مدل اکتشافی تحلیل عاملی محسوب می گردد. روش مؤلفه های اصلی جهت ایجاز و خلاصه کردن متغیرهای موجود در مقیاس و توضیح و تشخیص ابعاد مختلف حیطة مورد اندازه گیری، توسط این مقیاس مورد استفاده قرار گرفت.

در این ماتریس ۴ عامل تا ۷ عامل مورد بررسی قرار گرفت که بهترین ترکیب محتوایی حاصل از وضعیت ۴ عاملی بود (ملاک برای انتخاب تعداد عامل برای چرخش مؤلفه ها نمودار Scree و درصد واریانس قابل تبیین بود)

نمودار شماره ۱ : نمودار Scree که نشان دهنده مقادیر ویژه عامل ها می باشد.

چهار عامل استخراج شده از مقیاس دلبستگی به خدا، در مجموع ۴۴/۰۷ درصد واریانس مقیاس دلبستگی به خدا را مورد ارزیابی قرار می دهند.

بعد از اجرای روش مؤلفه های اصلی جهت تحلیل عاملی به بررسی ارزش ویژه عوامل استخراج شده اقدام گردید. همچنین وضعیت عوامل مختلف بر روی نمودار scree و درصد واریانس مربوط به هر عامل توسط نسخه ۱۶ نرم افزار spss مورد تحلیل قرار گرفت. بعد از مطالعه درصد واریانس ارزش ویژه برای هر عامل، براساس نمودار scree به انتخاب عوامل پرداخته شد در نهایت ۴ عامل جهت چرخش انتخاب گردید (براساس شیب نمودار ویژه). مقدار ارزش ویژه و واریانس مورد محاسبه برای هر یک از این ۴ عامل در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۳-۱: ارزش ویژه و درصد واریانس مورد ارزیابی در هر عامل

عامل‌ها				
شاخص	ارتباط با خدا	توکل	اعتماد در مقابل عدم اعتماد	توجه به خدا
ارزش ویژه	۵/۱۲	۴/۰۵	۱/۷۹	۱/۳۸
درصد واریانس	۱۸/۳۰	۱۴/۴۶	۶/۳۸	۴/۹۳
درصد واریانس تراکمی	۳۰/۱۸	۳۲/۷۶	۳۹/۱۴	۴۴/۰۷

همانگونه که از نتایج جدول فوق مشخص است مقدار ارزش ویژه در عامل ارتباط با خدا ۵/۱۲، توکل ۴/۰۵، اعتماد در مقابل عدم اعتماد ۱/۷۹ و توجه به خدا ۱/۳۸ می‌باشد. همچنین همانگونه که در جدول مشاهده می‌شود عامل‌های چهارگانه ارتباط با خدا، توکل، اعتماد در مقابل عدم اعتماد و توجه به خدا به ترتیب، ۱۸/۳۰، ۱۴/۴۶، ۶/۳۸ و ۴/۹۳ درصد از واریانس را تبیین می‌نمایند.

چرخش واریمکس

هدف از چرخش در تحلیل عاملی فراهم آوردن ساختاری ساده و قابل تفسیر برای عوامل می‌باشد گرچه استفاده از روش تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی ماتریس اولیه جهت استخراج عوامل موجود در مقیاس و همبستگی متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل را فراهم می‌آورد، لیکن این ماتریس چندان تفسیر پذیر نمی‌باشد.

برای افزایش قابلیت تفسیرپذیری عوامل و متغیرهای همبسته به هر یک از عوامل لازم است تا محقق به چرخش محور مختصات متغیرها اقدام نماید. در این تحقیق نیز بعد از اجرای تحلیل عاملی به شیوه مؤلفه‌های اصلی و انتخاب ۴ عامل براساس آزمون SCREE با استفاده از روش واریمکس اقدام به چرخش محور گردید.

پس از ۷ چرخش ماتریس ۴ عاملی پرسشنامه دل‌بستگی به خدا به شیوه متعامد(واریمکس) بر اساس ماتریس مولفه‌های چرخش داده شده محتوای هر یک از این عامل‌ها بر پایه بار عاملی هر پرسش در هر عامل استخراج گردید. پس از استخراج محتوای هر عامل، ۴ عامل به دست آمده به ترتیب، با عناوین (۱) ارتباط با خدا، (۲) توکل، (۳) اعتماد در مقابل عدم اعتماد و (۴) توجه به خدا نامگذاری گردیدند.

محتوای هر یک از این عوامل در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۳-۲: محتوای و بار عاملی عوامل مستخرج از مقیاس دل‌بستگی به خدا

بار عاملی	محتوی	عامل
۰/۶۴	۱- تا حدودی درباره رابطه ای که با خدا دارم نگرانم.	۱
۰/۵۶	۲- هرگاه اثری از لطف خدا در زندگی ام نمی بینم ، نگران و عصبانی می شوم.	
۰/۷۴	۳- از اینکه می بینم خدا به دیگران بیش از من لطف دارد ، حسادت می کنم.	
۰/۷۳	۴- گاهی اوقات احساس میکنم که خدا دیگران را بیش از من دوست دارد.	
۰/۵۱	۵- از اینکه می بینم دیگران رابطه ای بسیار نزدیک با خدا دارند، حسادت می کنم.	
۰/۷۰	۶- از اینکه می بینم هنگامی که به خدا نیاز دارم ، او هیچ کمکی به من نمی کند ،عصبانی می شوم.	
۰/۵۲	۷- از اینکه نمی توانم مانند دیگران حضور خدا را در کنارم حس کنم، حسادت می کنم.	
۰/۷۲	۸- از اینکه می بینم خدا به یاری دیگران می شتابد و مرا فراموش کرده است، احساس نگرانی و بی پناهی می کنم.	۲
۰/۶۰	۹- به نظرم گریه کردن به هنگام راز و نیاز با خدا عادی نیست.	
۰/۵۴	۱۰- از اینکه با خدا ارتباط داشته باشم احساس راحتی نمی کنم.	
۰/۳۸	۱۱- وقتی که اشتباهی مرتکب می شوم، از این می ترسم که خدا مرا نبخشد.	
۰/۵۹	۱۲- از خدا می خواهم که این قوت قلب را به من بدهد که مرا دوست دارد.	۳
۰/۷۱	۱۳- از اینکه اجازه دهم خدا تمام جنبه های زندگی ام را تحت کنترل خودش داشته باشد احساس ناراحتی میکنم.	
۰/۶۲	۱۴- ترجیح می دهم تا به خدا توکل و اتکالی زیادی نداشته باشم.	
۰/۶۲	۱۵- اغلب نگران این هستم که خدا تا چه حد از من راضی است.	۴
۰/۴۷	۱۶- معتقدم که انسان ها نباید بخاطر کارهایی که خودشان می توانند انجام دهند به خدا توکل داشته باشند.	
۰/۵۰	۱۷- نگران خراب شدن رابطه ای هستم که با خدا دارم.	
۰/۵۴	۱۸- فکر می کنم خدا می تواند بهترین تصمیم ها را برایم بگیرد.	
۰/۴۳	۱۹- برای هر کاری که در زندگی ام انجام می دهم، به خدا توکل می کنم.	۴
۰/۶۳	۲۰- ارتباط بسیار صمیمانه و عاطفی با خدا دارم.	
۰/۴۶	۲۱- اگر شکست هم بخورم هرگز رضایت خدا از خودم را زیر سوال نمی برم.	
۰/۶۴	۲۲- عبادتم عاری از لطافت و تنها یک نوع رابطه خاص با خدا است.	
۰/۵۱	۲۳- در طی روز مشکلاتم را با خدا در میان می گذارم.	
۰/۵۴	۲۴- راز و نیاز و عباداتی عاطفی با خدا دارم.	

اعتباریابی

پس از نامگذاری عامل ها به محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای این عوامل اقدام شد. همچنین ضریب اعتبار این عوامل به شیوه بازآزمایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آنها در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

جدول ۳-۳: ضریب آلفا و ضریب اعتبار به شیوه بازآزمایی

ارتباط با خدا	توکل	اعتماد در مقابل عدم اعتماد	توجه به خدا	دل بستگی
۰/۸۰	-۰/۱۲	۰/۶۳	۰/۶۴	۰/۶۸
۰/۸۰	-۰/۳۰	۰/۵۴	۰/۵۴	۰/۵۸

به منظور بررسی اعتبار مقیاس دل بستگی به خدا از روش بازآزمایی استفاده شد. در این راستا از بین گروه نمونه تعداد ۷۰ نفر از دانش آموزان به روش نمونه گیری تصادفی از بین ۳۶۰ نفر دانش آموز مورد مطالعه انتخاب و مورد بازآزمایی قرار گرفتند. (فاصله آزمون و بازآزمایی یک هفته بود). سپس به محاسبه ضریب همبستگی پیرسون میان نمره آزمون و بازآزمایی اقدام گردید. ضریب اعتبار برای کل نمره مقیاس و تک تک عوامل به علاوه عوامل کلی محاسبه گردید که نتایج حاصل در جدول ۴-۶ آمده است.

روایی همگرا

به منظور بررسی روایی همگرا جهت مقیاس دل بستگی به خدا از مقیاس عزت نفس با ابعاد عزت کلی، عزت اجتماعی، عزت تحصیلی و عزت خانوادگی بهره گرفته شد. جدول ذیل نشان دهنده میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه می باشد.

جدول ۴-۳: میانگین و انحراف معیار

عزت خانوادگی	عزت تحصیلی	عزت اجتماعی	عزت کلی	عزت نفس	دل بستگی	ارتباط با خدا	توکل	اعتماد در مقابل عدم اعتماد	میانگین	انحراف معیار
۴/۴۵	۴/۲۵	۱۲/۱۹	۷/۴۱	۹۰/۵۰	۹۰/۱۸	۳/۶۳	۴/۲۱	۲/۷۷	۲/۹۱	۰/۸۹
۱/۸۶	۱/۴۰	۲/۱۰	۱/۵۹	۱۲/۸۰	۱۰/۵۵	۰/۶۳	۰/۶۵	۰/۴۷	۲/۷۵	۰/۸۹
۴/۹۶	۴/۰۴	۱۱/۴۲	۷/۰۷	۸۷/۶۴	۸۵/۲۹	۳/۴۸	۳/۶۰	۳/۰۲	۲/۷۵	۰/۸۹
۱/۷۹	۱/۴۶	۳/۲۸	۱/۰۴	۱۰/۶۴	۱۴/۹۶	۰/۸۱	۰/۸۱	۰/۶۵	۰/۹۸	۰/۸۹

نتایج جدول شماره ۴ نشان دهنده این است که میانگین و (انحراف معیار) نمره آزمودنی‌ها در مقیاس دل بستگی به خدا به ترتیب ۹۰/۱۸ و (۱۰/۵۵) می باشد. در عامل ارتباط با خدا، میانگین و (انحراف معیار) برابر ۲/۹۱ و (۰/۸۹)، در عامل توکل، میانگین و (انحراف معیار) برابر ۲/۷۷ و (۰/۴۷)، در عامل اعتماد در مقابل عدم اعتماد، میانگین و (انحراف معیار) برابر ۳/۶۰ و (۰/۶۵) و در عامل توجه به خدا، میانگین و (انحراف معیار) برابر ۳/۶۳ و (۰/۶۳) برای گروه دختران می باشد. و در گروه پسران میانگین و (انحراف معیار) نمره آزمودنی‌ها در مقیاس

دل‌بستگی به ترتیب ۸۵/۲۹ و (۱۴/۹۶) می‌باشد. در عامل ارتباط با خدا، میانگین و (انحراف معیار) برابر ۲/۷۵ و (۰/۹۸)، در عامل توکل، میانگین و (انحراف معیار) برابر ۳/۰۲ و (۰/۶۵)، در عامل اعتماد در مقابل عدم اعتماد میانگین و (انحراف معیار) برابر ۳/۶۰ و (۰/۸۱) و در عامل توجه به خدا میانگین و (انحراف معیار) برابر ۳/۴۸ و (۰/۸۱) می‌باشد.

جدول شماره ۵ نشانگر ماتریس همبستگی عوامل موجود در مقیاس دل‌بستگی به خدا با مقیاس عزت نفس با ابعاد عزت کلی، عزت اجتماعی، عزت تحصیلی و عزت خانوادگی می‌باشد.

جدول ۳-۵: ماتریس همبستگی بین ابعاد عزت نفس و دل‌بستگی به خدا

دلبستگی	عزت خانوادگی	عزت تحصیلی	عزت اجتماعی	عزت کلی	عزت نفس		
**۰/۸۰	**۰/۳۸	-۰/۱۳	۰/۰۸	-۰/۲۵	**۰/۸۰	ضریب همبستگی (r)	ارتباط با خدا
۰/۰۰۱	۰/۰۰۷	۰/۳۹	۰/۵۸	۰/۰۷	۰/۰۰۱	سطح معناداری (P <)	
**۰/۵۰	-۰/۲۴	**۰/۳۱	-۰/۲۸	-۰/۲۱	**۰/۳۸	ضریب همبستگی (r)	توکل
۰/۰۰۱	۰/۱۰	۰/۰۲۵	۰/۰۵۴	۰/۱۳	۰/۰۰۵	سطح معناداری (P <)	
**۰/۳۹	-۰/۱۱	-۰/۱۶	-۰/۰۶	-۰/۰۸	**۰/۶۲	ضریب همبستگی (r)	اعتماد در مقابل عدم اعتماد
۰/۰۰۳	۰/۴۶	۰/۲۷	۰/۷۰	۰/۵۵	۰/۰۰۱	سطح معناداری (P <)	
**۰/۳۰	-۰/۰۴	۰/۱۳	۰/۰۷	۰/۱۹	**۰/۳۹	ضریب همبستگی (r)	توجه به خدا
۰/۰۲۴	۰/۸۰	۰/۲۵	۰/۶۵	۰/۱۶	۰/۰۰۳	سطح معناداری (P <)	

(* سطح معناداری ۰/۰۵ ** سطح معناداری ۰/۰۱)

چنانکه از جدول شماره ۴-۵ بر می‌آید نتایج ماتریس همبستگی نشان دهنده رابطه مثبت و معنا دار بین عوامل ارتباط با خدا، توکل، اعتماد در مقابل عدم اعتماد و توجه به خدا با عزت نفس می‌باشد.

جدول ۳-۶: ماتریس همبستگی بین عاملهای چهارگانه با یکدیگر

دلبستگی به خدا	توجه به خدا	اعتماد در مقابل عدم اعتماد	توکل	ارتباط با خدا	
				۱	ارتباط با خدا
				**۰/۲۵	توکل
		۱	-۰/۱۲	۰/۰۳	اعتماد در مقابل عدم اعتماد
	۱	**۰/۳۸	۰/۰۳	**۰/۲۱	توجه به خدا
۱	**۰/۳۹	**۰/۵۱	**۰/۴۳	**۰/۷۵	دل‌بستگی به خدا

(* سطح معناداری ۰/۰۵ ** سطح معناداری ۰/۰۱)

همانطور که در جدول ۴-۶- مشاهده می‌شود نتایج ماتریس همبستگی بین عاملهای چهارگانه با یکدیگر و نیز بین عاملهای چهارگانه با دلبستگی به خدا به تفکیک مشخص گردیده است.

مقایسه میانگین و انحراف معیار در دو گروه دختران و پسران

برای بررسی وجود تفاوت معنادار بین دو گروه دختران و پسران از آزمون تی مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۳-۷: مقایسه دختران و پسران با آزمون تی مستقل (در چهار عامل استخراج شده از مقیاس دلبستگی به خدا)

P <	df	t	انحراف معیار	میانگین	گروه	
۰/۲۵	۱۸۴	۱/۱۶	۰/۸۹	۲/۹۱	دختران	توجه به خدا
			۰/۹۸	۲/۷۵	پسران	
۰/۰۰۴	۲۰۵	۲/۹۶	۰/۴۷	۲/۷۷	دختران	اعتماد در مقابل عدم اعتماد
			۰/۶۵	۳/۰۲	پسران	
۰/۰۰۱	۱۹۸	۵/۷۰	۰/۶۵	۴/۲۱	دختران	توکل
			۰/۸۱	۳/۶۰	پسران	
۰/۱۵	۱۹۷	۱/۴۴	۰/۶۳	۳/۶۳	دختران	ارتباط با خدا
			۰/۸۱	۳/۴۸	پسران	

با توجه به نتایج آزمون تی مستقل تفاوت معناداری در دو گروه دختران و پسران در دو عامل توکل و اعتماد در مقابل عدم اعتماد وجود دارد.

نتیجه گیری

نتایج حاصل از تحلیل سوال

نتایج حاصل از محاسبه همبستگی سوالات با نمره کل مقیاس و همچنین بررسی فراوانی پاسخ به گزینه‌های مختلف هر یک از سوالات جهت مطالعه قابلیت سوالات مقیاس دلبستگی به خدا، نشان می‌دهد که به جز سوالات ۱۵، ۲، ۱۶ و ۱۸ (احساس نیاز شدید و عمیقی به رابطه با خدا نمی‌کنم، اغلب روزها احساس می‌کنم که رابطه‌ام با خدا در حال نوسان است و از گرمی رو به سردی می‌رود، از ابراز تظاهرات عاطفی‌ام نسبت به خدا ناراضی‌ام و بدون یاری خدا قادر به انجام

هیچ کاری نمی‌باشم) بقیه سوالات از همبستگی معنی دار و واریانس کافی جهت مطالعه برخوردار هستند. بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که سوالات در رابطه با موضوع مورد نظر مقیاس دل‌بستگی به خدا می‌باشند.

نتایج حاصل از تحلیل عوامل

نسبت KMO به عنوان میزان واریانس مشترک میان متغیرهای موجود در مقیاس و همچنین نتایج حاصل از آزمون کرویت بارتلت به ترتیب حاکی از کفایت نمونه‌گیری مقیاس دل‌بستگی به خدا و معنی داری اطلاعات گرد آوری شده بود.

نسبت KMO به عنوان میزان واریانس مشترک میان متغیرها برابر ۰/۷۸ بود که با توجه به شواهد تجربی موجود در تاریخچه این روش حاکی از مقدار مناسب کفایت، مقدار واریانس مشترک در مقیاس می‌باشد. از سوی دیگر نتیجه آزمون بارتلت برای بررسی کرویت اطلاعات موجود در مقیاس دل‌بستگی به خدا معنی دار بود ($P < 00/1$) بر اساس آمارهای اولیه در تحلیل عوامل قبل از انتخاب تعداد عوامل و اعمال چرخش بر روی آنها، ۲۴ عامل با ارزش ویژه بیشتر یا مساوی با یک به دست آمد. این تعداد عامل، با توجه به تعداد متغیرهای موجود در مقیاس دل‌بستگی به خدا دور از انتظار نبود. لیکن پس از مطالعه و مشاهده ارزش ویژه تک تک عوامل و همچنین نمودار Scree مربوط به آنها، ۴ عامل انتخاب و سپس مورد چرخش قرار گرفت. جهت چرخش ماتریس متغیرها از چرخش واریمکس استفاده گردید.

عامل اول تا چهارم پس از مطالعه توسط متخصصان رشته روانشناسی، با عناوین ارتباط با خدا، توکل، اعتماد در مقابل عدم اعتماد و توجه به خدا نامگذاری گردیدند.

نتایج حاصل از ارزش ویژه و درصد واریانس مورد ارزیابی در هر عامل

چنانکه از جدول ۴-۱ مشخص است مقدار ارزش ویژه در عاملهای چهار گانه ارتباط با خدا، توکل، اعتماد در مقابل عدم اعتماد، توکل به خدا به ترتیب عبارتند از ۵/۱۲، ۴/۰۵، ۱/۷۹، ۱/۳۸ و همانگونه که از نتایج جدول مذکور مشخص است عامل‌های چهار گانه به ترتیب ۱۸/۳۰، ۱۴/۴۶، ۶/۳۸، ۴/۹۳ درصد از واریانس را تبیین می‌نمایند.

نتایج حاصل از بررسی اعتبار مقیاس دل‌بستگی به خدا

احراز نظر متخصصان در مورد محتوای مقیاس دل‌بستگی به خدا و همچنین مقایسه محتوای مقیاس مورد نظر با برخی از مقیاس‌های همگن، حاکی از اعتبار محتوای این مقیاس می‌باشد.

از سوی دیگر همانگونه که در جدول ۴-۳ مشاهده گردید نتایج حاصل از ضریب آلفای کرونباخ و ضریب اعتبار به شیوه بازآزمایی که به ترتیب $0/68$ و $0/58$ به دست آمد نیز به نوعی بیانگر اعتبار همگرای مقیاس دلبستگی به خدا بود. همگی ضرایب حاصل از این بررسی در سطح قابل قبولی معنا دار بود.

نتایج حاصل از بررسی روایی همگرا

همچنین نتایج حاصل از مقایسه میانگین و انحراف معیار نمره دختران و پسران در عوامل مختلف (جدول ۴-۴) نیز به نوبه خود حاکی از اعتبار تشخیصی این مقیاس می باشد.

نتایج حاصل از ماتریس همبستگی بین ابعاد عزت نفس و دلبستگی به خدا

چنانکه از جدول شماره ۴-۵ بر می آید نتایج ماتریس همبستگی نشان دهنده رابطه مثبت و معنا دار بین عوامل ارتباط با خدا، توکل، اعتماد در مقابل عدم اعتماد، توجه به خدا و عزت نفس می باشد.

نتایج حاصل از مقایسه دختران و پسران

با توجه به نتایج آزمون t مستقل (جدول ۴-۶) تفاوت معناداری در دو گروه دختران و پسران در دو عامل توکل و اعتماد در مقابل عدم اعتماد وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری نهایی

هدف این پژوهش بررسی روایی و پایایی مقیاس دلبستگی به خدا ساخته ی بک و مک دونالد بود. روی هم رفته می توان گفت نتایج این پژوهش حمایت تجربی کافی را برای روایی و پایایی مقیاس دلبستگی به خدا در نمونه مورد مطالعه به دست داد. افزون بر این در زمینه انواع گوناگون دلبستگی به خدا و عوامل تبیین کننده ی آن نیز داده هایی مناسب را فراهم آورد. همان گونه که در فصل چهارم از نظراتان گذشت برای بررسی روایی ابتدا با استفاده از روش تحلیل عاملی، وجود چهار عامل کلی مورد تائید قرار گرفت و سپس به منظور بررسی روایی همگرا از آزمون عزت نفس کوپر اسمیت استفاده شد که ضریب همبستگی بین این آزمون و مقیاس دلبستگی به خدا معنا دار بود. به منظور بررسی پایایی مقیاس دلبستگی به خدا نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار قابل قبول ضریب آلفای کرونباخ حکایت از پایایی مطلوب مقیاس دلبستگی به خدا داشت. با توجه به اینکه مقیاس دلبستگی به خدای بک و مک دونالد در گروه آزمودنی نوجوانان

دبیرستانی در هر دو جنس از روایی و پایایی مطلوبی برخوردار بوده است امید، است این پژوهش راه جدیدی در انجام پژوهش در زمینه دلبستگی به خدا که یکی از مفاهیم جدید مطرح شده در روانشناسی می باشد را، پیش روی پژوهشگران قرار دهد تا آنها با دقت و سهولت در انجام پژوهشهای آتی، این آزمون را در گروه نمونه های دیگری نیز مورد استفاده قرار دهند.

منابع

- تقی‌بارة، فاطمه؛ مظاهری، محمدعلی؛ آزاد فلاح، پرویز: (۱۳۸۴). بررسی ارتباط سطح تحول من، دلبستگی به خدا و جهت گیری مذهبی در دانشجویان، مجله روان‌شناسی، ۳۳، ص ۲۱-۴.
- سامانی، سیامک (۱۳۷۵). بررسی اعتبار و قابلیت اعتماد مقیاس رفتاری کودکان. پایان نامه کارشناسی ارشد کودکان استثنائی، دانشگاه تهران.
- سپاه منصور، مژگان؛ شهبانی زاده، فاطمه؛ خوشنویس، الهه (۱۳۸۷). ادراک دلبستگی کودکی، دلبستگی بزرگسال و دلبستگی به خدا، فصلنامه روان شناسان ایرانی، ۱۳۸۷، شماره ۱۵، ص ۲۶۵-۲۵۳.
- سیمایی، شکوفه (۱۳۸۸). دلبستگی به خدا و هوش عاطفی: نقش آنها در پیش‌بینی سلامت روانی و رضایت از زندگی. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شیراز.
- شجاعی، محمد صادق (۱۳۸۵). توکل به خدا، قم، مرکز انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله.
- نصیری، حبیب اله؛ لطیفیان، مرتضی (۱۳۸۷). دلبستگی به خدا، عواطف مثبت و رضایت از زندگی، مجموعه مقالات چهارمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان، دانشگاه شیراز، ۱۳۸۷، ص ۴۷۵.
- مهدوی، اسماعیل؛ عنایتی، میر صلاح الدین؛ نیسی، عبدالکاسم (۱۳۸۹). بررسی اثر بخشی آموزش مسئولیت پذیری بر عزت نفس دانش آموزان پسر مقطع متوسطه. www.sid.ir.
- Ainsworth, M. D. S. (1985). Attachment across the lifespan. *Buttetin of the New York Academy of Medicine*, 61, 792-812.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study Of the Srrmge Situaifion*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Beck, R. (2006). Communion and complaint: Attachment object-Relations, and Triangular love perspectives on Relationship wit God. *Journal of Psychology and Theology*. Lamirada: 34, 43-53.
- Beck, R and McDonald, A. (2004). Attachment to God: The Attachment to God inventory, tests of working model correspondence, and an explovation of Faith group differences. *Journal of Psychology and theology*. Vol. 32, No. 2, 92-103.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss*. Vol. 3. rk: Basic Books.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. Vol. 1 : *Attachment*. New York, NY: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss*. Vol. 2: *Separation: Anxiety and anger*. New York, NY: Basic Books.
- Hall, T. W., & Edwards, K. J. (2002). The Spiritual Assessment Inventory: A theistic model and measure for assessing spiritual development. *Journal for the Scientific Study of Religion*. 41(2), 341-357.

- Hall, T. W., & Hill, P. C. (2003, June). *Assessing spiritual transformation in college students: A relational spirituality perspective*. Paper presented at the National Convention of the Christian Association for Psychological Studies, Anaheim, California.
- Hill, P., & Pargament, K. (2003). "Advances in the conceptualization And measurement of religion and spirituality: Implications for physical and mental health". *American Psychological Association*. 58, 64-75.
- Krikpatrick, L. A. (1999). "Attachment and religious representation And behavior. In J. Cassidy and P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment*. New York: Guilford press.
- Krikpatrick, L. A. Shaver, P. R. (1992). "An attachment theoretical Approach and religious belief. *Personality and Social Psychology*. 18, 226-275.
- Krikpatrick, L. A. (1995). "The role of Attachment in religious belief And behavior. *Advances In Personal Relationship*. 5, 239-256.
- Krikpatrick, L. A. (1998). "God as a substituted attachment figure: A longitudinal study of adult attachment style and religious change". *Personality and Social Psychology*. 24, 961-973.
- Kirkpatrick, L. A. (1999). Attachment and religious representations and behavior. In *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp.803-822). New York: Guilford Press.
- Kirkpatrick, L. A., & Shaver, P. R. (1990). Attachment theory and religion: Childhood attachments, religious beliefs, and conversion. *Journal for the Scientific Study of Religion*. 29, 315-334.
- Kumari, A, Pirta, R. S. And Pradesh, H. (2009). Exploring human Relationship with God as a secure base. *Journal of the India academy of applied psychology*. Vol. 35, Special issue, 119-124.
- McDonald, A., Beck, R., Allison, S., & Norsworthy, L. (2005). Attachment to God and parents: Testing the correspondence vs. compensation hypotheses. *Journal of Psychology and Christianity*. 24(1), 21-28.
- Pargament, K. I. (1997). *Psychology of religion and coping: Theory, research, and practice*. New York, NY: Guilford Press.
- Pargament, K. I., Ensing, D. S., Falgout, K., Olsen, H., Reilly, B., Van Haitsma, K. K., et al. (1990). God help me (I): Religious coping efforts as predictors of the outcomes to significant negative life events. *American Journal of Community Psychology*. 18, 793-824.
- Rowatt, W. C. & Krikpatrick, L. A. (2002). "Dimensions of attachment to God and their relation to affect, religiosity and personality constructs. *Journal for the scientific study of religion*. 41,637-651.
- Shalon, J. (2007). "The mediating role of God attachment between religiosity and spirituality and psychological adjustment in young adults". The state university. 140 page, AAT 3268886.
- Shaver, P. R., Hazan, C., & Bradshaw, D. (1988). Love as attachment: The integration of three behavioral systems. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds), *The psychology of love*. (pp. 68-99). New Haven, CT: Yale University.